

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
ПАНЧЕНКО МАРИНИ МИКОЛАЇВНИ
на тему: **«СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ»**,
подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка» (05 – Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми дисертаційної роботи

Досвід економічно розвинених країн світу доводить, що темпи економічного зростання держави безпосередньо залежать від рівня конкурентоспроможності економіки, досягнення високого рівня техніко-технологічного, науково-інноваційного розвитку. Саме високотехнологічні, наукоємні підприємства здатні забезпечити високий рівень рентабельності, зростання рівня життя громадян та, відповідно, надати поштовх для поживлення інвестиційної активності внутрішніх інвесторів, що, зрештою, неодмінно виведе Україну на новий щабель розвитку. Суттєве відставання темпів розвитку вітчизняної економіки від більшості країн Європи на фоні отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС актуалізує питання формування конкретних стратегічних пріоритетів розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу України з урахуванням сучасних викликів та можливостей. Ці стратегічні напрями мають бути спрямовані на вирішення проблеми втрати виробничого, наукового, трудового потенціалу України та нарощування інноваційно-інвестиційного потенціалу. Останнє є неможливим без деталізованого аналізу стану формування його компонентів та визначення інструментів комплексної їх активізації, що забезпечить нарощування інвестиційної ємності України, обсягів вкладених інвестицій в інновації та їх перетворення у прискорювачі економічного розвитку України.

Відзначимо, що сучасна інвестиційна діяльність в Україні здійснюється переважно за рахунок фінансових коштів суб'єктів господарювання, частка ж державних інвестицій в розвиток економіки в останні десятиліття була вкрай низька. Заразом з тим в умовах війни іноземне інвестування скорочується без

перспективи зворотнього процесу до її завершення. Відтак формування стратегічних напрямів розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу України вимагає комплексу заходів, серед яких зменшення рівня існуючих ризиків, стабілізація фінансового стану держави, підприємств; підвищення економічної віддачі від інвестицій; розвитку, забезпечення прозорості та надійності фондового ринку; сприяння зниженню темпів інфляції та реальної банківської процентної ставки до рівня, що стимулює вкладання інвестицій в економіку.

Мінімізація внутрішніх та зовнішніх ризиків та загроз, зниження дефіциту бюджету, ставки відсотка і рівня інфляції - безумовно необхідні, але в той же час абсолютно недостатні макроекономічні умови для нормалізації відтворювального процесу і нарощування інноваційно-інвестиційного потенціалу. Необхідно здійснювати ефективне управління інноваційними та інвестиційними процесами, що передбачає аналіз їх поточного стану, виявлення факторів, що на них впливають, оцінку різних аспектів інвестиційної діяльності, дослідження стратегій розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу, що дозволить сформулювати найбільш ефективні шляхи залучення капіталу та розвитку інноваційних галузей. Ретельне дослідження перспектив нарощування інвестиційного потенціалу та розробка ефективних стратегій інноваційно-інвестиційного розвитку є ключовими кроками для забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни в умовах глобалізації. Зважаючи на вищевикладене, актуальність дисертаційної роботи Панченко М. М. та важливість реалізації наукового пошуку у цій сфері не викликає сумніву.

Дисертаційна робота Панченко М. М. має практичну спрямованість та виконана відповідно до тематики плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема, «Формування організаційно-економічних засад запобігання загрозам сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0122U201268) та «Перспективи збалансування ринку праці у період війни та післявоєнного відновлення України 0123U104273), у межах

опрацювання яких здобувачкою було досліджено сутність та роль інноваційно-інвестиційного потенціалу у контексті зменшення загроз та ризиків інноваційного шляху розвитку, а також відновлення інноваційних галузей економіки України в стратегічній перспективі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи

Наукові положення, розроблені методичні підходи та рекомендації, що містяться у дисертації, є обґрунтованими. Виконане дослідження побудоване на глибокому та багатосторонньому аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Ступінь обґрунтованості наукових положень підтверджується також використанням дисертантом достатньої інформаційної бази, а саме: законодавчих та нормативно-правових актів України; офіційних статистичних даних; вітчизняних та зарубіжних публікацій з досліджуваної тематики, довідкової інформації, особистих спостережень авторки та результатами відповідних аналітичних узагальнень.

Обґрунтованість результатів роботи підтверджується використанням сучасних методів дослідження – абстрагування, аналізу, синтезу, діалектичного методу, економіко-статистичного, графічного методу тощо. Структура дисертаційної роботи визначається її метою і спрямована на вирішення поставлених у роботі завдань відповідно до логіки їх взаємозв'язку. Кількість завдань є цілком достатньою для досягнення мети. Розв'язання кожного поставленого завдання має науковий результат різного ступеня новизни: удосконалено та подальшого розвитку.

Наукова новизна отриманих результатів дисертаційної роботи

Сформульована здобувачкою мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи, з дотриманням наукової логіки трансформується в систему поставлених і вирішених у роботі наукових завдань. Поставлені

завдання структурно та логічно узгоджені між собою, а їх кількість є достатньою для розкриття теми дисертації відповідно до визначеної дисертантом мети. Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми та засвідчує завершеність дослідження. Висновки за результатами дослідження корелюють із поставленими завданнями та науковою новизною.

Зміст дисертації та опубліковані наукові праці свідчать про ґрунтовне опрацювання авторкою проблематики дослідження, особисто отримані результати містять наукову новизну, мають практичну цінність і відображають авторський внесок у досліджувані питання.

Здобувачкою удосконалено: концептуальні засади визначення стратегічних орієнтирів розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу з використанням інструментів стимулювання, цифровізації, автоматизації, диверсифікації джерел інвестицій у науково-технічну сферу, що сприятиме активізації інноваційних та інвестиційних процесів в економіці України (с.161-162); понятійно-категоріальний апарат у частині поглиблення змісту понять «інновації», «інноваційно-інвестиційний потенціал», що, на відміну від інших, враховує ризики зовнішнього та внутрішнього середовища, акцентує увагу на необхідності розвитку наукоємних виробництв з високою доданою вартістю для досягнення економічного, соціального, технологічного, екологічного ефектів (с.29-36); удосконалено науково-прикладні підходи визначення ймовірності настання ризиків та їх сукупного впливу на розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу шляхом застосування матриці інструментів зменшення ризиків за рахунок використання сильних сторін (с.147-149) та нівелювання слабких сторін інноваційно-інвестиційного потенціалу (с.150-151).

У роботі авторкою удосконалено прикладні засади стратегічного управління розвитком інноваційно-інвестиційного потенціалу України, у межах яких, на відміну від існуючих, передбачено моніторинг їх реалізації, що дозволяє пов'язати стратегічні орієнтири реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу з можливостями, загрозами на основі аналізу сильних, слабких сторін, переваг національної економіки, визначити можливі наслідки

досягнення стратегічних цілей (с.84-90).

На основі проведених досліджень Панченко М.М дістав подальшого розвитку науково-методичний підхід до оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу, що включає в себе аналіз інформаційних джерел, визначення цілей та завдань оцінювання; систематизацію факторів впливу; розробку стратегічних напрямів нарощування, що, на відміну від наявних, дав змогу використати рейтингові, експертні та індексні методи і встановити пряму залежність росту інноваційно-інвестиційного потенціалу від макроекономічних показників розвитку, забезпеченості економіки робочою силою, від кількісних та якісних показників інноваційної діяльності, інфраструктурно-ресурсного потенціалу (с. 91-96).

У роботі отримали подальший розвиток: методичний інструментарій оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу, який базується на виокремленні економічного, інноваційного, інфраструктурно-ресурсного та трудового компонентів, що дало можливість визначити комплексний інтегральний індекс інноваційно-інвестиційного потенціалу й окреслити стратегічні пріоритети його формування (с.61-62, с.91-101); науково-прикладні засади управління ризиками формування та реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу в частині поєднання стратегічного та тактичного управління, що дозволяє виявляти взаємозв'язок між ризиками та можливостями використання інвестиційних ресурсів (с.153-154).

Здобувачкою надані практичні рекомендації щодо розширення заходів та інструментів стимулювання розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу з використанням інструментів інституційного та інфраструктурного впливу з метою активізації інвестиційних процесів в інноваційній сфері України.

Зважаючи на вищевикладене, наукова новизна результатів, наукових положень, висновків та рекомендацій Панченко М.М. не викликає сумнівів.

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що

теоретичні та методологічні розробки щодо функціонування та оцінювання інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки доведені до рівня теоретико-методичних та науково-практичних рекомендацій.

Наукові результати, висновки та рекомендації проведеного дослідження використані у роботі Департаментом економічного розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації – при розробці Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року (довідка № 01-01-20/199 від 30.01.2024 р.); Агенцією регіонального розвитку Чернігівської області – у практиці формування та реалізації перспективних програм соціально-економічного розвитку Чернігівської області, систематизації існуючих ризиків (довідка № 14 від 31.01.2024 р.); військовою частиною А4044 м. Житомир (довідка № 716 від 29.01.2024 р.), військовою частиною А1451 м. Харків (довідка №226/56/94 від 29.01.2024 р.) – при формуванні елементів інноваційної системи функціонування фінансової служби, цифровізації та кіберзахисту фінансово-господарських процесів військової частини і, як наслідок, підвищення загальної обороноздатності. Основні теоретичні висновки й науково-практичні рекомендації авторки впроваджено в навчальний процес Національного університету «Чернігівська політехніка» при викладанні дисциплін «Інноваційно-інвестиційний менеджмент», «Інноваційні HR-технології», «Стратегічний менеджмент», (довідка № 202/08 – 312/ВС від 25.01.2024 р.).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення дослідження опубліковано у 12 наукових працях, з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України, 6 тез наукових доповідей.

Авторкою дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих

результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Оцінка тексту дисертаційної роботи та публікацій Панченко М.М., засвідчує відсутність ознак порушення авторкою вимог академічної доброчесності. Кваліфікаційна наукова праця містить посилання на джерела інформації у випадку використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, статистичних даних, відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права, відображає прагнення авторки надати достовірну інформацію про результати власної наукової роботи з питань розроблення і наукового обґрунтування теоретико-методологічних і прикладних засад формування стратегічних напрямів розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

В цілому позитивно оцінюючи дослідження Панченко Марини Миколаївни, необхідно виділити дискусійний характер деяких рекомендацій і положень:

1. На сторінках 35-36 дисертант досліджує тлумачення «інвестиційного потенціалу». Робота значно додала б у теоретичному аспекті, якби авторка представила при цьому більш повно бачення іноземних науковців. Це дало б змогу сформулювати географію тлумачень. Також робота виграла б якби було здійснено структурування поняття «інвестиційний потенціал» за мікро-, мезо- та макрорівнях, що дозволило б виокремити його особливості для кожного рівня.

2. При оцінюванні компонентів інноваційно-інвестиційного потенціалу має місце авторський підхід (с. 61-62, с. 91-100). Проте на інноваційно-інвестиційний потенціал національної економіки в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку капіталу також впливає рівень його фіскалізації. Тому робота додала б у практичному аспекті, якби у складі індикаторів був

врахований рівень фіскалізації економіки і, як наслідок, досліджений вплив динаміки цього показника на результуючий. Адже на рішення щодо довгострокового інвестування чинить вплив також і рівень податкового навантаження в економіці.

3. У роботі авторка класифікує ризики розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу та їх вплив на економічні процеси (таблиця 2.12, с. 106). До класифікації варто було б додати ризики глобалізації, що пов'язані, зокрема, з розповсюдженням різного роду пандемій та наслідками для потенційних інвесторів, що дало б змогу більш повно розкрити вплив інвестиційних ризиків при формуванні інноваційно-інвестиційного потенціалу.

4. На нашу думку, у другому розділі наведено забагато описової інформації, а також запозичених з інших джерел даних, що не може вважатися викладенням наукових надбань здобувачки. Вказану інформацію було б доцільно викласти у додатках (таблиця 2.3, с.78-79).

5. У недостатній мірі структуровані стратегічні пріоритети формування та реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки. Робота виграла б, якби була визначена їх ієрархія (с.117-126).

6. На думку опонента, не дивлячись на те, що авторкою детально досліджені стратегічні орієнтири реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу в умовах цифрових трансформацій (с. 116-140), недостатньо обґрунтованим залишається дослідження світового досвіду щодо розробки стратегії формування та реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу. Бажано було б більше уваги приділити конкретним сучасним стратегіям стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу у провідних зарубіжних країнах, а також країнах, що розвиваються, і на цій основі визначити можливості адаптації позитивного досвіду їх реалізації в українських реаліях.

Разом з тим, вказані недоліки і наведені зауваження в основному вказують на дискусійні аспекти, мають рекомендаційний характер і не є суттєвими та не заперечують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Панченко М.М.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Панченко Марини Миколаївни на тему «Стратегічні напрями розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу України», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» є завершеною науковою працею, яка містить наукову новизну та має практичну цінність. Структура і зміст дисертаційної роботи повною мірою розкриває тему проведеного авторкою наукового дослідження та відповідає спеціальності 051 «Економіка».

В дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. №44, а її авторка - Панченко Марина Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент :

доктор економічних наук, професор
кафедри економічної теорії обліку та оподаткування
Київського національного
університету будівництва і
архітектури

Любов ЗГАЛАТ-ЛОЗИНСЬКА

Підпис Згалат-Лозинської Любові Олександрівна засвідчую

Вчений секретар Вченої ради
Київського національного
університету будівництва
і архітектури

Микола КЛИМЕНКО